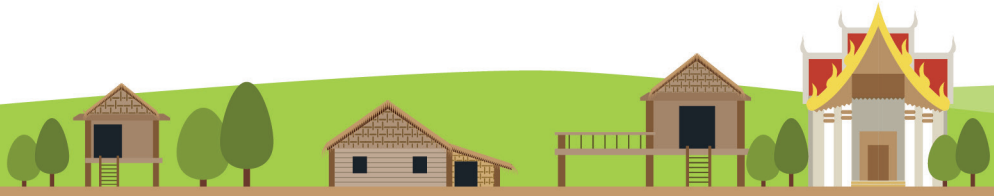

สืบสานลายไหม... มัดใจชุมชน

โครงการเส้นสายลายไหมมัดหมีมัดใจ
สานสายใยก่อนกวยโซดละเอ

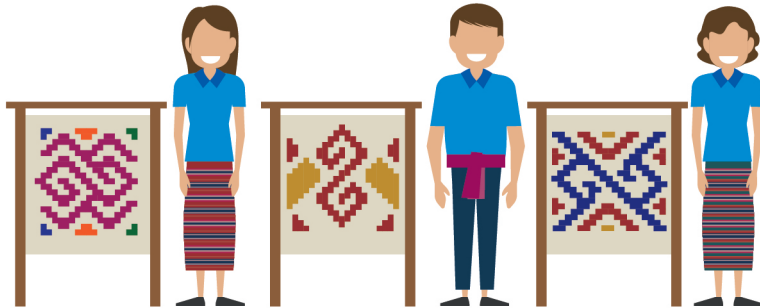
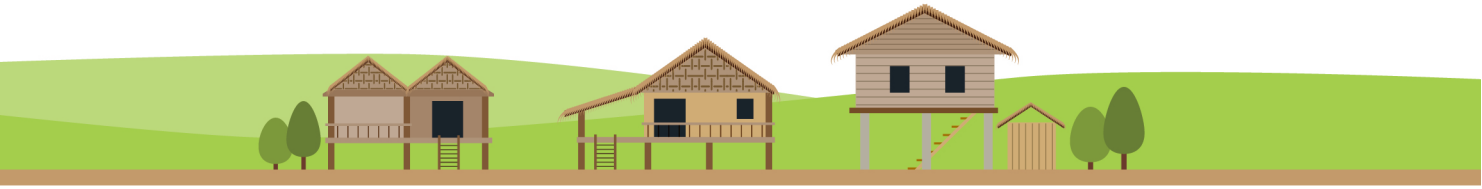

ปีที่ผ่านมา กลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมาและวิธีการทอผ้าไหมโซดละเว จนเกิดความคิดตระหนักถึง “คุณค่า” ในชาติพันธุ์ของตน ปีนี้จึงต้องการต่อยอดการเรียนรู้ เกี่ยวกับผ้าไหมโซดละเว ให้ครบองค์ประกอบในการใช้งานใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวกวยที่ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้วยการทำให้โครงการเส้นสายลายไหมมัดหมี่มัดใจ **สานสายใยกอนกวยโซดละเว** โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ (บุลจบุลจฉิปัด) ให้เป็นระบบ และหาแนวทางเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหมโซดละเว ซึ่งจะเป็นช่องทางของการสร้างรายได้ระหว่างเรียนให้กับเยาวชน

เก็บ

เก็บข้อมูล และองค์ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าลายผ้า จากผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน

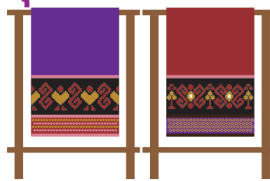
แกะ

แกะลายผ้าแต่ละลายว่า
มีขั้นตอนการทอ การย้อมสี
รวมทั้งกระบวนการทออย่างไร

ต่อเยาวชน

รู้จักผ้าไหมโซดละเวซึ่งเป็นอัตลักษณ์
ของชาวกายอย่างลึกซึ้งมากขึ้น
มีทักษะอาชีพติดตัวที่สามารถ
ก้าวไปสู่การผู้ประกอบการ
ที่สามารถพึ่งตนเอง และอยู่ในชุมชนได้

คุณค่าที่เกิดขึ้น

ต่อชุมชน

ลดรายบนผ้าไหมโซดละเวได้รับถ่ายทอด
และสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น คนในชุมชน
ได้เห็นคุณค่าและความหมายของ
ผ้าไหมโซดละเว และช่วยสานสัมพันธ์
ของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

เกิด

เกิดผ้าทอผืนใหม่
ลายโบราณจากฝีมือการทอ
ของกลุ่มเยาวชน

ปีแรกกลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องราว
ประวัติความเป็นมา ตลอดจนคุณค่า
ของการทอผ้าไหม วิธีการทอผ้าไหม
ชนิดละเว จนเกิดความตระหนักถึง
คุณค่า เชื่อมโยงสู่ความภาคภูมิใจ
ในชาติพันธุ์และถิ่นกำเนิด ความรัก
และลุ่มหลงในวิถีการทอและใช้ผ้าไหม
ชนิดละเว...ปีนี้จึงต้องการต่อยอด
การเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าไหมชนิดละเวให้
ครบองค์ประกอบในการใช้งานใน
พิธีกรรมต่าง ๆ ตามขนบธรรมเนียม
ประเพณีของชาวกวยที่ยึดถือกันมา
ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นการ
เพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหมชนิดละเว

จากการทำโครงการของเยาวชนปีที่ 1 ทำให้เยาวชน
คนอื่น ๆ ในหมู่บ้านและคนนอกรู้ว่าชุมชนบ้านแต่พัฒนา
ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวกวย (ส่วย) ยังมีกลุ่มผู้สูงอายุ
สืบทอดวัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าไหมชนิดละเว
หรือที่เรียกว่า “ผ้าไหมลายหางกระรอก” ปีที่ผ่านมา
กลุ่มเยาวชนเห็นว่า หากไม่เร่งสานต่อวัฒนธรรมการ
ทอผ้าอาจทำให้ “ความรู้” ในการทอผ้าไหมสูญหายไป
จากชุมชน จึงรวมตัวกันทำโครงการดักแด่แตกใหม่
ทอรักทอไหมสายใยชนิดละเว เพื่อสืบสานวัฒนธรรม
การใช้ผ้าไหมชนิดละเว โดยได้ร่วมกันสืบค้นประวัติ
ความเป็นมาของผ้าไหมชนิดละเว วิธีการใช้ผ้าไหม
ชนิดละเวในชีวิตประจำวันและในงานประเพณีต่าง ๆ
รวมทั้งลงแรงปลูกหม่อน เลี้ยงไหม เพื่อผลิตเส้นไหม
สำหรับฝักย้อมสีและทอผ้าไหมชนิดละเว

แต่งงานยังไม่จบแค่นั้น...พวกเขายังมีอีกหลายเรื่อง
ที่ต้องดำเนินงานต่อ

“โครงการเส้นสายลายไหมมัดหมี่มัดใจสานสายใยกอนกวยโชดละเว จึงเป็นการต่อยอดการทำงานในปีที่ 2 โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ (บูลจ๋บูลจ๋จีปัด) ให้เป็นระบบ และหาแนวทางเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหมโชดละเว ซึ่งจะเป็นช่องทางของการสร้างรายได้ระหว่างเรียนให้กับเยาวชน”

สืบเรื่องที่ต้องสานต่อ

ปีแรกกลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องราวประวัติความเป็นมา ตลอดจนคุณค่า และความยากลำบากของการทอผ้าไหม วิธีการทอผ้าไหมโชดละเว จนเกิดความตระหนักถึงคุณค่า เชื่อมโยงสู่ความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์และถิ่นกำเนิด ความรักและลุ่มหลงในวิธีการทอและใช้ผ้าไหมโชดละเว ทำให้กลุ่มเยาวชนซึ่งประกอบด้วย เต่า-อภิชาติ วันอุบล คิด-สุกฤตยา ทองมนต์ นุ่ม-ศรีประทุม โพธิสาร ตาล-ดาริตา โพธิสาร แดงโม-พาฝัน ไพธิกระสังข์ และเพื่อนๆ เยาวชนในชุมชน ต้องการต่อยอดการเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าไหมโชดละเว ซึ่งสามารถนำผ้าไหมลายมัดหมี่มาต่อกับผ้าไหมโชดละเว ทำให้เกิดเป็นลวดลายอันงดงาม ซึ่งทำให้ผ้าไหมโชดละเวครบองค์ประกอบในการใช้งานใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวกวยที่ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหมโชดละเว อันเป็นแนวทางในการสร้างรายได้ให้แก่ผู้ทอ

โครงการเส้นสายลายไหมมัดหมี่มัดใจสานสายใยกอนกวยโชดละเว จึงเป็นการต่อยอดการทำงานในปีที่ 2 โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ (บูลจ๋บูลจ๋จีปัด) ให้เป็นระบบ และเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าไหมโชดละเว ซึ่งจะเป็นช่องทางของการสร้างรายได้ระหว่างเรียนให้กับเยาวชน

ทีมงานซึ่งส่วนใหญ่ทำงานร่วมกันมาในปีแรกยังคงรวมกลุ่มกันเหนียวแน่น เพราะเด็ก ๆ ในชุมชนมักมารวมตัวกันทำกิจกรรมที่ลานตากข้าว หรือที่บ้านเต่าอยู่แล้ว โดยก่อนเริ่มงานทีมงานได้ประชุมทีมเพื่อ

“ด้วยความช่างคิดดังกล่าว ทำให้ทีมงานสามารถปรับประยุกต์อุปกรณ์ในการมัดหมี่ และวิธีการที่จะทำให้ทำงานได้เร็วขึ้น เช่น อุปกรณ์ในการเวียนเส้นไหมขึ้นลำหมี่ ที่ใช้การหมุนแกนการพันรอบหลัก 2 ข้าง สิ่งประดิษฐ์จากความช่างคิดช่างสังเกตและกล้าทดลอง ช่วยลดเวลาในการทำงานจาก 3 ชั่วโมงเหลือเพียงไม่ถึงชั่วโมง”

บททวนการทำงานในปีที่ผ่านมา และบททวนโครงการที่จะทำในปีนี้ เพื่อให้ทีมงานได้รับรู้และเข้าใจแผนงานที่จะทำในปีนี้อย่างทั่วถึง พร้อมทั้งแบ่งบทบาทหน้าที่หลักๆ มีเต้าเป็นหัวหน้าทีมพาน้องๆ เรียนรู้เรื่องลายผ้าไหมโบราณจากผู้รู้ในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อที่จะรวบรวมเป็นความรู้และแกะลายไว้เพื่อใช้ในการฝึกทอส่วนคิด แม้ปีนี้จะต้องเตรียมตัวเข้ามหาวิทยาลัย แต่ยังคงเวียนมาช่วยน้องๆ เรื่องงานเอกสาร ส่วนน้องคนอื่นจะมอบหมายหน้าที่ตามงานในแต่ละขั้นตอนของการเตรียมวัสดุและทอผ้า

“เก็บ-แกะ-เกิด” กระบวนการฟื้นผ้าไหมโซดละเว

กระบวนการ “เก็บ-แกะ-เกิด” ทีมงานเริ่มต้นศึกษาด้วยการ “เก็บ” รวบรวมข้อมูล “เรื่องราวของผืนผ้า” จากการสอบถามจากผู้รู้ ปรชาชนชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ และขณะเดียวกันก็ได้ศึกษาเรื่องการใช้ผ้าในพิธีกรรมต่างๆ ในรอบปี ไปพร้อมๆ กับการสอบถามเรื่องลายผ้าจากผู้รู้ โดยจัดทำเป็นปฏิทินการใช้ผ้า และจากข้อมูลที่ค้นพบ แสดงให้เห็นว่า มีการใช้ผ้าไหมโซดละเวในพิธีกรรมต่างๆ เช่น ใช้ประกอบเครื่องบูชาพระแม่โพสพในงานบุญข้าวเปลือก ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ใช้ทอใบลานและพิธีกรรมนางอ้อ ในงานบุญพะเหวด หรือพิธีกรรมนางอ้อในเดือนเมษายน ใช้เป็นสิ่งของนำไปเยี่ยมญาติช่วงสารทเดือนสิบ รวมทั้งการใช้เป็นองค์ประกอบในเครื่องงู เป็นต้น

นอกจากนั้น กระบวนการศึกษาข้อมูลยังทำให้รู้ลึกลงไปอีกว่า ลายผ้าทอมักได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ เช่น ลายที่มาจากงู เป็นต้น

“แกะ” คือ กระบวนการแกะลายหลังจากทีมงานรวบรวมข้อมูลได้แล้ว

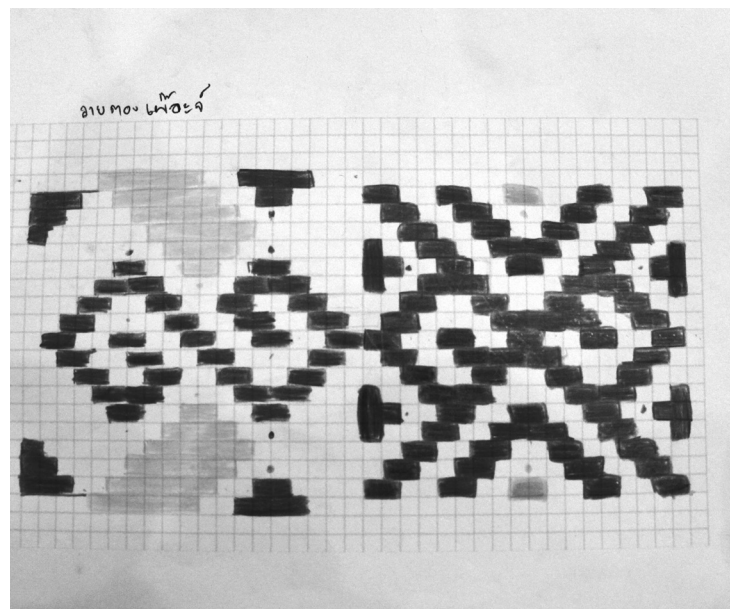
“เราเข้าไปเก็บข้อมูลลายผ้าโบราณจากผู้รู้ ทั้งที่บ้านชำและผู้รู้ในหมู่บ้านของเรา วิธีการคือ เราให้ชาวบ้านวาดให้ดู บางครั้งก็เอาลายผ้าให้เขาดูว่าเป็นลายอะไรบ้าง แล้วเราก็เอามาถอดแกะลายรวบรวมไว้” เต้าเล่าถึงการสืบค้นข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชน

ทีมงานพอจะมีความรู้พื้นฐานเรื่องการแกะลายบ้างเล็กน้อย จึงอาศัยการลองทำ แล้วนำไปถามผู้รู้ว่า ถูกต้องหรือไม่ การเรียนรู้ผ่านการทดลองทำ สร้างสมประสบการณ์ให้ทีมงานได้เป็นอย่างดี ทีมงานตั้งใจจะแกะลายรวบรวมไว้เพื่อใช้ฝึกทอ เพราะถ้ารู้ว่าลายมัดหมี่แต่ละลายต้องมัดอย่างไร ก็จะทำให้การทำงานง่ายขึ้น

“ผมเป็นตัวหลักแกะลายให้น้องๆ ได้ แล้วน้องเขาก็จะมัดตามแบบที่แกะ ซึ่งการมัดจะต้องมีกรรมวิธี ขั้นตอน และต้องมัดให้แน่น ไม่เช่นนั้นเมื่อนำไปย้อมแล้วจะทำให้ผ้าผืนนั้นไม่สวย ลายมันจะเลอะ ตอนนี่แกะลายได้หลายแบบแล้ว เช่น ลายขอใหญ่ ลายขอเล็ก ลายกาเกะใหญ่ ลายสังข์เคล็ด ลายโคม ฯลฯ รวมๆ ตอนนี่ 14 ลาย ตั้งใจจะแกะให้ครบทุกลาย รวบรวมไว้เป็นรูปเล่มเอกสารภูมิปัญญาการทำมัดหมี่” เต่า เล่า

นอกจากการศึกษาข้อมูลข้างต้น การทำงานส่วนใหญ่ของทีมงานอยู่บนฐานของการปฏิบัติ ทั้งการย้อมสีธรรมชาติซึ่งเป็นประเด็นที่ทีมงานสนใจต่อเนื่องตั้งแต่ปีที่แล้ว และการเรียนรู้เรื่องใหม่ๆ เช่น การมัดหมี่ ซึ่งต้องมีกระบวนการทั้งมัด ทั้งการย้อม ก่อนที่จะนำไปทอเป็นผ้าผืน การวางแผนกิจกรรมในโครงการจึงลัดไปกับขั้นตอนในการเตรียมวัสดุ จนถึงการทอ โดยมีลำดับของการฝึกฝนของน้องๆ ในทีมจากงานที่ง่าย ไปสู่งานที่ยาก โดยน้องที่มาใหม่จะเริ่มจากการทอไหม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ง่ายที่สุดแล้ว แต่กระนั้นถ้าคนไหนทำไม่เป็นหรือใจร้อนก็จะทำไม่ได้ และถ้าทำขาดก็ต้องเสียเวลาหาจุดที่ขาดเพื่อต่อไหม

“ขั้นต่อไปคือ การฟอก แล้วนำเส้นไหมมาแกว่ง ยังอยู่ในขั้นพื้นฐาน ซึ่งขั้นตอนที่ยากขึ้นไปอีกคือ การขึ้นลำ ถ้าเราจะมัดหมี่การขึ้นลำจะยาก เพราะต้องทำให้สม่ำเสมอ ถ้าทำไม่สม่ำเสมอ ลายจะเล็กใหญ่ไม่ตรงกัน แต่ถ้าเราจับแน่นไปเวลาทอจะไม่สม่ำเสมอ เมื่อขึ้นลำเสร็จก็จะเป็นการมัด ซึ่งยากขึ้นไปอีก แล้วก็เป็นการออบ ถ้าคนออบไม่เป็น เวลาออบผ้าสีจะเลอะไม่สวย หลังจากนั้นก็เอาไปย้อม แล้วนำมาทอออก แล้วนำไปขึ้นไหมเครือซึ่งจะยากพอสมควร เพราะถ้าใส่ไม่ถูกต้องที่ต้องการจะใช้ไม่ได้เลย” เต่า ลำดับขั้นตอนที่ออกแบบไว้สำหรับการเรียนรู้ของน้อง

ผู้รู้เรื่องการมัดหมี่ในชุมชนที่เหลือนมีก็ราย เพราะไม่ค่อยมีคนทำมัดหมี่ แต่โชคดีที่ผู้รู้ที่ยังคงอยู่ล้วนแต่เป็นคนใกล้ชิดตัวของทีมงาน เช่น แม่นองกั้ง แม่นองบุ่ม ยายของเต่า และพี่แอ๊ดพี่เลี้ยงชุมชน การเรียนรู้การมัดหมี่จึงเป็นการสอบถามไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติซึ่งทีมงานต้องอาศัยทักษะการสังเกตเพื่อจะทำตามได้

เพราะสังเกตเห็นว่า ผ้าไหมที่ซื้อจากตลาดสีสันจะไม่สวยเหมือนผ้าไหมที่ย้อมเอง ทอเอง ทั้งยังสีตกทำให้ผ้าซีดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งอาจเป็นเพราะกระบวนการย้อมที่ต่างกัน ทำให้ทีมงานสนใจพัฒนาความรู้เรื่องการย้อมสีธรรมชาติที่ได้เริ่มศึกษามาบ้างแล้วในช่วงท้ายๆ ของการทำโครงการในปีก่อน โดยในปีนี้นั้นเน้นการย้อมไหมด้วยสีจากธรรมชาติทั้งหมด หลังจากที่ในปีแรกยังเป็นการย้อมด้วยสีเคมี ด้วยมองเห็นว่าการย้อมด้วยสีธรรมชาติมีความปลอดภัยต่อการสวมใส่และดีต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังเป็นการรื้อฟื้นภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายไป และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผ้าไหม วัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น แก่นฝาง ครั่ง มะเกลือ หูกวาง จันทน์ เป็นสิ่งที่หาได้จากธรรมชาติใกล้ตัว

“ปีนี้เราได้สีธรรมชาติจากแก่นฝาง ซึ่งย้อมง่ายกว่า เพราะเป็นเปลือกไม้ ทำได้เลย แต่ถ้าเป็นครั้งกว่าจะตัดขึ้นเป็นน้ำ ต้องใช้เวลานาน การย้อมแต่ละครั้งสีออกมาไม่เหมือนกัน ดังนั้นถ้าเราจะทำอะไรก็ต้องคำนวณก่อนว่า จะต้องใช้ไหมทำอะไร แล้วจึงย้อมไปเลยครั้งเดียวในเครือเดียวกัน เพราะถ้าย้อมไว้ไม่พอแล้วต้องไปย้อมใหม่อีกจะได้เจดสีไม่เหมือนเดิม” ทีมงาน เล่า

สิ่งที่ทีมงานรู้สึกเสียดายที่ไม่ได้ทำต่อในปีนี้เป็นคือ การเลี้ยงไหม เพราะปีนี้ยังหาพันธุ์ไหมไม่ได้ ทั้งๆ ที่ต้นหม่อนที่นำมาปลูกไว้ในชุมชนแตกใบงามมาก ประกอบกับการทำงานที่มีรายละเอียดที่ต้องเรียนรู้มากขึ้นทั้งการย้อมสีธรรมชาติ การมัดหมี่ ทำให้

ต้องเลือกที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไหมที่ใช้ในการฝึกมัดหมี่ และฝึกทอจึงเป็นไหมที่สะสมไว้ตั้งแต่การทำโครงการในปีแรก และขอซื้อเพิ่มจากพ่อแม่พี่น้องในชุมชน

การรื้อฟื้นความรู้และวิธีการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มเยาวชน เป็นตัวกระตุ้นความสนใจคนในชุมชนขยาย ป้า น้ำ อบางคนเริ่มเสาะแสวงหาวัสดุที่ให้สีจากธรรมชาติมาย้อมไหมของตนเองบ้าง โดยเฉพาะการย้อมสีเหลืองจากแก่นไม้ที่ทำได้ง่าย สามารถหาได้ในท้องถิ่น แม้ว่าสีอื่น ๆ ที่มีขั้นตอนการย้อมที่ซับซ้อนขึ้นจะยังคงใช้สีเคมีอยู่ก็ตาม

“เกิด” ความทุ่มเท ใส่ใจเรียนรู้ ทำให้ทีมงานเห็นช่องทางพัฒนาตลาดของผ้าไหมแห้งดงามยิ่งขึ้น ความคิดสร้างสรรค์ที่มักเกิดขึ้นขณะมัดหมี่หรือทอ ทำให้เต้าอดใจไม่ได้ที่จะทดลองสอดใส่ลวดลายใหม่ ๆ ลงไปในการทอ หรือการมัดแต่ละครั้ง แม้ว่าลวดลายที่ได้ยังไม่

ลงตัว แต่การได้ฝึกคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ก็เป็นเสน่ห์ที่น่าค้นหาในการทำงาน

ด้วยความช่างคิดดังกล่าว ทำให้ทีมงานสามารถปรับประยุกต์อุปกรณ์ในการมัดหมี่ และวิธีการทำงานได้เร็วขึ้น เช่น อุปกรณ์ในการเวียนเส้นไหมขึ้นลำหมีที่ใช้การหมุนแทนการพันรอบหลัก 2 ข้าง สิ่งประดิษฐ์จากความช่างคิดช่างสังเกต และกล้าทดลอง ช่วยลดเวลาในการทำงานจาก 3 ชั่วโมงเหลือเพียงไม่ถึงชั่วโมง

ทุกวันนี้ยามเย็น กิจกรรมของเด็กและเยาวชนบ้านแต่พัฒนา คือ การรวมตัวกันทอผ้า ย้อมไหม แบ่งหน้าที่กันไปตามระดับขั้นที่ต้องฝึกฝน โดยมีงานกลางเช่น การบริหารจัดการโครงการที่ต้องช่วย ๆ กัน หากมีงานต้องทำเอกสาร รายงาน คนที่มีคอมพิวเตอร์ก็จะหอบโน้ตบุ๊กมาช่วยกันพิมพ์งาน การทำงานจึงไม่เคร่งเครียดเพราะมีกิจกรรมหลากหลาย ช่วยเปลี่ยนบรรยากาศให้ไม่จำเจ

“เมื่อชื่อเสียงเริ่มเป็นที่รู้จัก เริ่มมีออเดอร์สั่งทำตุ๊กตาเข้ามาจากที่ไกล ๆ แต่กลุ่มเยาวชนก็ยังไม่กระโจน เข้าสู่การทอเพื่อขายเป็นอาชีพ เพราะตระหนักในหน้าที่ที่ต้องเรียนหนังสือเป็นหลัก งานทอผ้าจึงเป็นงานที่พยายามว่าง และผลิตสินค้าแต่พอเพียงกับแรงที่มี โดยไม่ให้กระทบต่อการดำเนินชีวิต”

ก้าวแรกสู่การเป็นผู้ประกอบการ

ผ้าไหมของกลุ่มเยาวชนที่ทอเสร็จแล้วจะถูกรวบรวมไว้รวมกับผ้าของสมาชิก ในชุมชนที่นำมาฝากขาย โดยมีช่องทางการตลาดผ่านทางโซเชียลมีเดีย ซึ่งกลุ่มมีเพจเฟซบุ๊กชื่อ “กอนกวยโซดละเว” เป็นหน้าร้าน ให้คนนอกชุมชนได้สั่งซื้อสินค้า และการออกบูธตามงานต่าง ๆ ที่กลุ่มเยาวชนได้รับเชิญให้เข้าร่วมกิจกรรม โดยกลุ่มเยาวชนจะคิดค่าฝากขายสินค้า 50 บาทต่อชิ้น เพื่อเก็บไว้เป็นเงินกองกลางสำหรับทำกิจกรรมของกลุ่ม สำหรับสินค้าที่เป็นผลงานของเยาวชนเมื่อหักต้นทุนไว้แล้ว ก็จะเป็นรายได้ของผู้ทอผ้าแต่ละชิ้นที่ขายได้ ซึ่งทีมงานสะท้อนว่า หากคิดในแง่ของค่าแรงรายวันคงไม่คุ้ม แต่สิ่งที่เหนือกว่าในความรู้สึกคือ **ความภาคภูมิใจที่สามารถทอผ้าไหมได้นั้น มีคุณค่ามากกว่านั้น**

“ผ้าชิ้นหนึ่งใช้ไหม 2 ปลาย ๆ ละ 200 บาท รวมเป็น 400 บาท เราข้อมีสิริธรรมชาติ ถ้าหาครั้งไม่ได้ต้องไปซื้อเขาก็โลกริมละ 50 บาท แล้วเราใช้หลายสี มันก็เยอะ ถ้าคิดค่าแรงอีก จะทำหลายชิ้นตอนก็หลายวัน ผ้าชิ้นหนึ่งขาย 2,000 บาท ค่าวัสดุอุปกรณ์ ประมาณ 1,500 บาท ค่าแรงคนทอได้ 500 บาท มันก็ไม่คุ้ม แต่ความภูมิใจที่เราทำได้นั้นมันสุดยอดแล้ว” เต่าบอก

รายได้ที่แต่ละคนได้รับจากการทอผ้า แม้จะไม่มากมาย แต่เมื่อรวมกับการรับทำบายศรี การจับผ้า ฯลฯ ก็เป็นรายได้ระหว่างเรียนที่ช่วยแบ่งเบาภาระของทางบ้าน ทุกวันนี้เวลาไปโรงเรียนบางคนไม่ได้ขอเงินพ่อแม่แล้ว แต่จะใช้เงินตัวเองในการซื้ออาหารกลางวัน และอุปกรณ์การเรียน

จุดเด่นของการเป็นผ้าไหมข้อมีสิริธรรมชาติ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ และเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของลูกค้า โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดที่มักแวะเวียนมาซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เพื่อเป็นของฝาก ของที่ระลึก **เมื่อชื่อเสียงเริ่มเป็นที่รู้จัก เริ่มมีออเดอร์สั่งทำตุ๊กตาเข้ามาจากที่ไกล ๆ แต่กลุ่มเยาวชนก็ยังไม่กระโจนเข้าสู่การทอเพื่อขายเป็นอาชีพ เพราะตระหนักในหน้าที่ที่ต้องเรียนหนังสือเป็นหลัก งานทอผ้าจึงเป็นงานที่พยายามว่าง และผลิตสินค้าแต่พอเพียงกับแรงที่มี โดยไม่ให้กระทบต่อการดำเนินชีวิต**

“สิ่งสุดท้ายปลายทางคือ เมื่อเราทอผ้าของเราได้แล้ว ก็อยากให้น้อง ๆ ใส่ผ้าของเรา เวลาไปไหนไม่ยากให้ใส่กางเกงยีนส์ เพราะถ้าเราใส่แบบนี้ไป คนเฒ่าคนแก่เขาจะชอบ เราก็ต้องปลุกฝังไปเรื่อย ๆ ให้น้องใส่ผ้าขึ้น ตอนนี้อยู่ในหมู่บ้านเวลาไปงานวัดหรืองานอะไร เขาก็จะใส่ แต่ถ้าออกไปข้างนอกเขาจะไม่ค่อยใส่” เต่า บอกย้ำถึงเป้าหมายที่แท้ของการทำงาน

ดอกผลจากการคลอเคลอ ผักฝู

การเติบโตจากการทำงานจนศักยภาพเข้าตาเพื่อน ๆ ในโรงเรียนร่วมโพธิ์วิทยา ทำให้ปีนี้เต่าได้รับเลือกเป็นประธานนักเรียน ภาระงานที่เพิ่มขึ้นไม่ได้ทำให้เหนื่อยหน่าย หากแต่เห็นเป็นโอกาสที่จะเชื่อมโยงงานที่ทำเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่ทำในโรงเรียน เพราะในโรงเรียนมีฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว กิจกรรมที่ทำอยู่จึงสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป็นเรื่องของการพึ่งพาตนเองทางด้านปัจจัยสี่บนฐานความรู้ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้เยาวชนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการทำงาน และมีสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด จึงได้เกริ่นนำกับคุณครูซึ่งก็ได้รับการตอบรับอย่างยินดี

เต่า บอกว่า งานปีนี้เหมือนจะง่ายกว่าปีแรก แต่มันก็ไม่ง่าย ปีแรกเรายังไม่ได้รู้เรื่องการทำแบบลึกซึ้งเท่าไร พอปีนี้เรานำสิ่งที่เราได้เรียนรู้จากปีแรกมาใช้เป็นแนวทางในปีที่สอง เช่น ขั้นตอนและกรรมวิธี ในการทอผ้าไหม ปีแรกเราอาจจะรู้อย่างไม่หมด เราก็ไป

“เห็นเป็นโอกาสที่จะเชื่อมโยงงานที่ทำให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่ทำในโรงเรียน เพราะในโรงเรียนมีฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว กิจกรรมที่ทำอยู่จึงสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป็นเรื่องของการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยสี่ บนฐานความรู้ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้เยาวชนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะในการทำงาน และมีสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด”

เรียนรู้จากผู้รู้แล้วมาทดลองปฏิบัติ เรามีประสบการณ์ เราจะทำแบบไหนง่ายกว่าเดิม ส่วนเรื่องที่ยาก เช่น เรายังไม่รู้เรื่องการย้อมสีธรรมชาติ ก็ต้องไปศึกษาเพิ่มเติม

ทีมงานยอมรับว่า การจัดงาน “ลานวัฒนธรรม แต่งกายแบบกวย ชมพิธีกรรมสะเนงพื้นบ้าน ร่วมสืบสานลายไหม” เพื่อนำเสนอผลการทำงานของเยาวชนต่อชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่นในปีนี้ ทำได้ไม่ได้อย่างที่ใจคิด ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความจุลละหลุกในการเตรียมงาน มีเวลาในการเตรียมตัวกันน้อยเกินไป แม้ว่าก่อนจัดงานจะมีการประชามคมหมู่บ้าน เพื่อขอความช่วยเหลือจากชาวบ้านแล้วก็ตาม แต่เนื่องด้วยวันเวลาในการจัดงานที่เลื่อนไปเลื่อนมา กว่าจะลงตัว ส่งผลให้เตรียมการไม่ทันอีกทั้งในวันงานก็เกิดฝนตก ลมแรง จนทำให้การดำเนินงานสะดุดไปบ้างในบางช่วงบางตอน

“ก่อนจัดงานเราก็มีประชามคมหมู่บ้านว่า เราจะทำกิจกรรมอะไรบ้าง เราจะทำอาหารอะไรบ้าง คนเหล่านี้ต้องใช้งบประมาณเท่าไร เรื่องยกเว้นที่จัดสถานที่เตรียมงานทุกอย่าง จะให้เยาวชนทำทั้งหมด เราขอให้ชาวบ้านช่วยปรุงอาหารให้เท่านั้น ถึงวันงานก็ระดมเพื่อน ๆ น้อง ๆ ที่ชอบมารวมตัวกันที่บ้านผม และทีมสะเนงสะเองเขาก็ระดมเพื่อน ๆ จากโรงเรียนมาช่วยกัน เพราะเราตั้งใจจะนำเสนอให้ 2 โครงการสอดคล้องกัน ดนตรีในพิธีกรรมกับการใช้ผ้าในพิธีกรรมสะเนงสะเอง” เต่าเล่า

การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องของน้อง ๆ ทีมงานทำให้บูม ตาล และแดงโม ได้ความรู้ทักษะการทอผ้า การย้อมสีธรรมชาติ เป็นความรู้ติดตัว

โดยนุ่นเล่าว่า แม้ว่าแม่จะทอผ้าอยู่แล้ว แต่แม่ยังใช้สีเคมี สิ่งที่ได้เรียนรู้ในโครงการจึงเป็นความรู้ใหม่ที่บูมได้นำไปถ่ายทอดต่อให้กับแม่ เพื่อที่แม่จะได้เปลี่ยนมา

ย้อมสีธรรมชาติบ้าง ส่วนสิ่งที่ได้กับตัวเองคือ ความรู้เรื่องการมัดหมี่ และเรื่องการทำโครงการ ที่พี่เต่าสอนทุกอย่างจนสามารถทำเป็นและช่วยงานพี่เต่าได้

ด้านเต่าเล่าว่า สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของตนเองในเรื่องของภาวะความเป็นผู้นำ ที่รู้สึกพัฒนาขึ้นอย่างมากในปีนี้เป็นผลทั้งจากการที่เป็นผู้นำพาน้อง ๆ ทำกิจกรรม ผนวกกับบทบาทประธานนักเรียนที่เกือหนุนให้กล้ามากขึ้น นอกจากนี้ในปีที่ผ่านมาตนเองมีจุดอ่อนเรื่องคอมพิวเตอร์ พอมาปีนี้ได้ลงมือทำงานที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มากขึ้น จนเกิดทักษะที่นำไปปรับใช้กับการเรียนในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี และเห็นสิ่งอื่นดีเต่า บอกว่า การทำโครงการต่อเนื่องทั้ง 2 ปี ทำให้เขารู้จักผ้าไหมโซดละเวซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาวกวยอย่างลึกซึ้งมากขึ้น และรู้สึกมั่นใจที่จะสวมใส่ผ้าไหมโซดละเวไปที่ไหน ๆ อย่างภาคภูมิใจ

แรงส่งจากชุมชน

ยายสวัสดิ์ โพธิ์กระสังข์ ยายไว วัจนา ยายเงียมศรีทอง และ ยายสุพิศ โพธิ์กระสังข์ ปราชญ์ท้องถิ่นผู้ถ่ายทอดภูมิรู้การทอผ้าอย่างยินดียิ่ง ด้วยตระหนักว่า ถ้าไม่มีคนรุ่นหลานสืบทอด ภูมิปัญญาการย้อม การทอผ้าไหมของชุมชนคงไม่แคล้วสูญสิ้น

“ยายเรียนรู้เรื่องการทอผ้าไหมมาจากแม่ พวกเขามาถามยายว่า ผ้านี้ทำอย่างไร ยายก็ทำให้อู แล้วสอนต่อให้หลาน สอนสักสัปดาห์หนึ่งเขาก็เริ่มทำเป็นแล้ว เห็นเด็ก ๆ มาเรียนกับเราก็ตีใจ เขาทอผ้าได้ก็ตีใจ เพราะเขาจะสืบทอดสิ่งดี ๆ ของชุมชนไว้ ทั้งทอผ้าใช้เองและขายได้เงินมาใช้” ยายสวัสดิ์เป็นตัวแทนสะท้อนความรู้สึก

“ชอบให้หลายๆ ในหมู่บ้านทำงานแบบนี้ เพราะสิ่งที่ทำจะกลายเป็น ความรู้ติดตัว แต่ใช้ว่ายายจะสอนแต่การเย็บ การทอผ้า แต่จะสอนเรื่อง การใช้ชีวิต โดยมีเกณฑ์ความประพฤติกี่ยายๆ บอกว่า ต้องไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เที่ยวกลางคืน ยายจึงจะให้สืบทอดวิชา แต่ถ้าเป็นเด็กที่ เที่ยวเตร่ ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ยายจะไม่สอนให้โดยเด็ดขาด กติกาของยายๆ จึงเหมือนเป็นมาตรการทางสังคมที่ช่วยขัดเกลาเยาวชนให้อยู่ในร่อง ในรอยอันควร”

ยายๆ ทั้ง 4 พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ชอบให้หลายๆ ในหมู่บ้านทำงานแบบนี้ เพราะสิ่งที่ทำจะกลายเป็นความรู้ติดตัว แต่การสอนของยายนั้นใช้ว่าจะสอนแต่ การเย็บ การทอผ้า หากแต่จะสอนเรื่องการใช้ชีวิต โดยมีเกณฑ์ความประพฤติกี่ ยายๆ บอกว่า ต้องไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่เที่ยวกลางคืน ยายจึงจะให้สืบทอด วิชา แต่ถ้าเป็นเด็กที่ เที่ยวเตร่ ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ยายจะไม่สอนให้โดยเด็ดขาด กติกาของยายๆ จึงเหมือนเป็นมาตรการทางสังคมที่ช่วยขัดเกลาเยาวชนให้อยู่ ในร่องในรอยอันควร

“ลูกหลานที่ทำโครงการเขาก็เปลี่ยนแปลง คือ เขามาเรียนรู้เรื่องลายแบบโบราณ ยายก็วาดรูปให้ดู เขาก็ทำจนเป็น ถ้าหลานไม่มาเรียนกับยาย ภูมิปัญญาการทอผ้าก็คง หายไป เพราะรุ่นแม่ๆ เขาก็ทำไม่เป็น อย่างแม่ของเต้าก็ทอไม่เป็น แต่เต้ามัดหมี่เป็น คือ ข้ามจากรุ่นลูกมารุ่นหลานเลย ถ้าเขาไม่มาถาม มาเรียน มันก็จะหายไป ยายอยาก ให้มันคงอยู่ต่อไป ถ้าภูมิปัญญาการทอผ้าไหมโซดละเวหายไปคงเสียดายมาก” ยายสวัสดิ์ กล่าวย้ำถึงความสูญสิ้นหากไม่มีคนสืบทอดภูมิปัญญาอันมีค่าเหล่านี้

ครูแอ๊ด-สิบเอกวินัย โพธิสาร พี่เลี้ยงชุมชน และครูโรงเรียนโพธิ์กระสัง เล่าว่า เห็นพัฒนาการของทีมงาน ที่สามารถดำเนินงานต่างๆ ได้ด้วยตนเองมากขึ้น มีกระบวนการทำงานดีขึ้นกว่าเดิม คิดเองทำเองได้ จนครูแอ๊ดสามารถปล่อยมือ วางใจให้ทำกิจกรรมส่วนใหญ่ด้วยตนเอง โดยมีความคาดหวังที่ตรงกับเยาวชน เป็นเป้าหมายร่วม

การเติบโตทางความคิดของทีมงาน ทำให้ครูแอ๊ดบอกว่า คลายความห่วงกังวล เรื่องอนาคตของเด็กๆ ลงได้ เพราะปีที่ผ่านมาถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตเด็ก ๆ ว่าจะตัดสินใจเรียนต่อ หรือจะทำอะไรต่อไป แต่เมื่อทีมงานหลายคนเลือกที่จะเรียนต่อ จึงรู้สึกว่ามันน่าเป็นห่วงน้อยลง การสนับสนุนการทำงานของเยาวชนจึงเฝ้ามองอยู่ ใกล้เคียงๆ และช่วยคลี่คลายปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ในการทำงานที่อาจจะเกินศักยภาพ ของเยาวชน เช่น การร่างจดหมาย งานเอกสาร ซึ่งเป็นจุดที่ต้องค่อยๆ เติบโตขึ้น กันต่อไป

ในปีนี้ครูแอดยังจัดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มเติม ด้วยการพาทีมงานไปเรียนรู้การทำงาน
ของเยาวชนโครงการอื่นๆ ในพื้นที่อื่นๆ มากขึ้น **เพราะต้องการให้ทีมงานได้**
มีการแลกเปลี่ยน และเกิดประสบการณ์ใหม่ จะได้เห็นความเป็นจริงในการทำงาน
มากกว่าทฤษฎี ทำให้ได้การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงๆ ว่าเป็นอย่างไร ทีมอื่น
มีปัญหาอุปสรรคในการทำงานอย่างไรบ้าง และแก้ไขปัญหาอย่างไร

นพดล โพธิ์กระสังข์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านแต่พัฒนา เล่าถึงการทำงานของทีมงาน
อย่างชื่นอกชื่นใจว่า โครงการที่เยาวชนทำมีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนได้มาก ทำให้หมู่บ้าน
มีชื่อเสียง มีความร่วมมือร่วมใจ สามัคคีกัน

“ถ้าพูดถึงหมู่บ้านเราในตำบลนี้ เด็กเยาวชนของเราได้รับการยอมรับมาก
มีชื่อเสียงว่า เป็นตัวอย่างที่ดี”

ที่กล่าวประโยคข้างต้นได้อย่างเต็มปากเต็มคำนั้น เป็นเพราะเห็นการเปลี่ยนแปลง
ของเยาวชนอย่างมาก ต่างจากตอนที่ไม่มีโครงการนี้ เมื่อมีโครงการพบว่า **เยาวชนใช้**
เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หลังจากเลิกเรียนก็จะไปร่วมกิจกรรมกันที่บ้านแต่
ช่วงที่ทำโครงการปีแรกมีแต่เด็กในหมู่บ้าน พอปีที่ 2 เริ่มมีเยาวชนจากหมู่บ้าน
ใกล้เคียงเข้ามาร่วมเยอะขึ้น ทั้งจากหมู่ 2 และหมู่ 12 จึงถือได้ว่าการทำงานของ
เยาวชนประสบความสำเร็จ ที่สามารถอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม
ที่บรรพบุรุษสร้างสรรคไว้ได้

“เด็กจะมีกิจกรรมหลังจากเลิกเรียน ที่เห็นเขาไม่ได้เถลไถล เขามารวมกลุ่มกัน
ทำงาน เขามีความสามัคคีในหมู่คณะ มีความรับผิดชอบมากขึ้นเยอะ ไม่มีประเภทติด
แว่น ติดยาให้เป็นภาระของสังคม”

ส่วนบทบาทการสนับสนุนเยาวชนในฐานะของผู้นำชุมชน คือ การเห็นชอบ
และช่วยด้านแรงกายแรงใจ ซึ่งไม่เฉพาะผู้นำชุมชนเท่านั้น แต่ชาวบ้านทุกคนต่างก็เห็นดี
เห็นงาม สนับสนุนอย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้จากบรรยากาศการทำงาน of เยาวชนในวัน
นำเสนอผลงานที่กลายเป็นงานของหมู่บ้านที่สมาชิกทุกคนทุกหลังคาเรือนจะออกมา
ช่วยกัน

วันนี้ลวดลายบนผ้าไหมสอดลวดจะถูกถ่ายทอดและสืบทอดจากผู้รู้ที่เหลือน้อยคน
สู่เยาวชนหนุ่มมาก จากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดสาย การส่งต่อความรู้ ภูมิปัญญา
ทักษะ ถูกนำมาผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ สร้างทักษะอาชีพติดตัว
สู่การมองหาช่องทางทางการเป็นผู้ประกอบการที่เยาวชนจะสามารถพึ่งตนเอง และ
อยู่ในชุมชนได้ การคิดได้คิดเป็นทำให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่ามากกว่ามูลค่า
กระบวนการสืบทอดจากมือสู่มือนี้จึงเป็นสิ่งร้อยใจคนในชุมชน เชื่อมโยงให้เกิด
สำนึกท้องถิ่นที่ยังรักลึก และพร้อมที่จะเปล่งประกายบอกกล่าว ว่า พวกเขาเป็น
ชนชาติกวยได้อย่างเต็มภาคภูมิ

• • • •

โครงการเล่นสายลายมัดหมี่มัดใจ สานสายใยคอนกวยโซดละเว

พี่เลี้ยงชุมชน
ที่มทำงาน

อภิชาติ วันอุบล

สุกฤตยา ทองมนต์

ภูวิลาภ วังจนา

ศรีประทุม โพธิสาร

ดาวิตา โพธิสาร

พาฝัน โพธิ์กระดิ่ง

ณัฐลิน ทองละมุล

ฐิตานันท์ หงษ์นภวิทย์

สืบเอกวินัย โพธิสาร ครูโรงเรียนบ้านโพธิ์กระดิ่ง

กลุ่มเยาวชนบ้านแต่พัฒนา ตำบลโพธิ์กระดิ่ง

อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนร่วมโพธิ์วิทยา

มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนร่วมโพธิ์วิทยา

มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนขุนหาญวิทยาสรรค์

มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระดิ่ง

มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระดิ่ง

ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระดิ่ง

มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านโพธิ์กระดิ่ง

มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 29